

ARBEJDSLØSHED OG KRIMINALITET

AF SOCIALRÅDGIVER INGER M. HJERRILD, ÅRHUS

Et studieophold af en måneds varighed sommeren 1979 på Max-Planck-Instituttet for Udenlandsk og International Strafferet i Freiburg danner baggrunden for denne artikel om sammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet.

Formål

Intentionen har været dels at præsentere nogle synspunkter i den aktuelle debat i Tyskland om sammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet, dels konkluderende at rejse en diskussion om de fremførte undersøgelses værdi i relation til kriminalpræventivt arbejde, ungdomsarbejdsløshed og dens konsekvenser, nødvendigheden af at opstille en videnskabsteoretisk adækvat model til afklaring af kausalitetsproblematikken samt endelig en diskussion om undersøgelsesmaterialets kulturafhængighed og/eller generelle karakter med henblik på dets anvendelse i relation til danske forhold.

Indhold

Der vil med udgangspunkt i et nyere tysk empirisk studie (12) blive gjort rede for nogle hovedtræk i debatten om sammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet, idet redegørelsen dog udelukkende vil omfatte tysk materiale og, som sådan – med enkelte undtagelser – være et udtryk for holdninger og hypoteser, der omfatter tyske forhold samtidig med, at redegørelsen fokuserer på ungdomsarbejdsløshed/kriminalitet inden for de sidste ca. 10 år med undtagelse af nogle få historiske bemærkninger.

Redegørelsen vil tillige indeholde en kritisk diskussion om de tilgængelige statistikkers troværdighed/anvendelighed i relation til artiklens emne.

Historisk rids

Diskussionen om, hvorvidt der består en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet samt i givet fald af hvilken karakter og i hvilket omfang, har i flere perioder været genstand for interesse.

Således er der foretaget undersøgelser herom i slutningen af det 19. århundrede, dernæst under den økonomiske krise i trediveerne og senest under den nuværende økonomiske krise med stigende arbejdsløshed.

Som påpeget af flere af de forfattere (12, 19, 21 m. fl.), der i dag beskæftiger sig med emnet, har undersøgelserne fra to tidligere lavkonjunktur-

perioder allerede givet grundlag for formodninger om, at der eksisterer en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet.

Det har imidlertid ikke været muligt direkte at overføre konklusioner fra disse perioders undersøgelser til den aktuelle situation på grund af de ændrede livsbetingelser, omfattende den arbejdende befolknings forhøjede konsumptionsevne samt tillige tilstedeværelsen af fagforeningsmæssige, kommunale og statslige sikringsordninger. En konsekvens af disse forhold har været, at man ikke længere kan tale om en »nødskriminalitet«, idet den økonomiske krise i dag ikke påvirker de arbejdsløses materielle levevilkår i samme grad som tidligere, hvor arbejdsløshed var ensbetydende med en umiddelbar økonomisk nød.

Således viser undersøgelser fra slutningen af det 19. århundrede tydeligt (13), at kriminaliteten steg betragteligt under den økonomiske krise, især hvad angik ejendoms- og formuekriminalitet. Denne »nødskriminalitet« blev betragtet som en konsekvens af den økonomiske krise og arbejdsløshed.

På grund af den tiltagende industrialisering og de deraf ændrede livsbetingelser fremstod problematikken ikke så entydig under krisen i 30'erne. Undersøgelser vedrørende denne periode viste stadig en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet, men gav ikke grundlag for at fastslå en årsagssammenhæng. Undersøgelseernes forskellige resultater komplicerede yderligere billedet.

Med hensyn til den økonomiske krise i 70'erne foreligger der ikke tilstrækkeligt underbyggede undersøgelser, der nærmere kan afklare sammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet. Tværtimod viser undersøgelserne så modstridende resultater, at det er vanskeligt at drage en konklusion.

Blandt et flertal af forskere (8) er det dog en accepteret kendsgerning, at der eksisterer en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet, mens en række centrale spørgsmål omkring årsags- og virkningsforholdet stadig savner besvarelse.

Således er det et spørgsmål om vekselvirkningsforholdet: Skal udgangspunktet tages i, at arbejdsløshed indicerer kriminalitet? eller er det modsatte tilfældet: at udgangspunktet er, at kriminalitet indicerer arbejdsløshed? Er der tale om en monokausal sammenhæng, således at arbejdsløshed alene betinger en kriminel udvikling? eller kan arbejdsløshed kun betragtes som en kriminogen faktor i det øjeblik, den optræder sammen med andre kriminalitetsfremmende faktorer? Endelig rejses spørgsmålet, om arbejdsløshed og kriminalitet er betinget af de samme faktorer?

Generel holdning

Befolkningens generelle holdning til de ovenfor skitserede spørgsmål samt forskellige fagfolks forsøg på at opstille forklaringsmodeller, herunder de hermed forbundne vanskeligheder, til de samme spørgsmål, vil blive belyst

i de følgende afsnit, idet de forskellige opfattelser præsenteres ved at give et udvalg af de eksisterende undersøgelser.

En generel holdning, der i vid udstrækning gør sig gældende i befolkningen, og som støttes bl. a. af visse dele af pressen, er, at arbejdsløshed medfører en stigning i kriminaliteten. Denne holdning søges underbygget ved hjælp af statistiske oplysninger.

Statistikens anvendelighed

Som det er nævnt tidligere, baseres denne antagelse imidlertid ikke på videnskabelige undersøgelsesresultater, da sådanne ikke eksisterer.

Een af grundene til denne mangel på sikre resultater skal ses i det forhold, at de til problematikens afklaring nødvendige statistiske oplysninger ikke forefindes.

Hverken arbejdsløshedsstatistikken eller kriminalstatistikken er udformet på en måde, der entydigt afspejler virkeligheden indenfor henholdsvis arbejdsløhedsområdet og kriminalitetsområdet (se uddybning senere). Da statistikkerne tillige er opbygget på forskellige kriterier, vil en anvendelse af sammenlignende karakter være forbundet med store fejlfortolkningsmuligheder.

Blandt flere andre har præsidenten for Bundeskriminalamt Horst Herold (6) advaret imod at anvende politiets kriminalstatistik som måleinstrument for den faktiske kriminalitetsudvikling, idet statistikken kun omfatter den af politiet bekendte kriminalitet, hvorimod hele mørketalsområdet lades ude af betragtning.

Problematiske er det tillige her, om der kan drages analoge slutninger vedrørende de enkelte gerningsarters repræsentativitet i forhold til den samlede kriminalitet direkte fra den kendte kriminalstatistik og til mørketalsområdet.

Et tredje forhold at være opmærksom på er, at politistatistikken indeholder en registrering over antal kriminelle gerninger og ikke over antal gerningsmænd, som det f. ex. er tilfældet både for ungdomskontorets og retsvæsenets statistikkers vedkommende. Således har Uwe Dörmann ved Det Kriminalistiske Institut i Wiesbaden (3) påvist, at politistatistikken registreringsmetode viser en stigning i kriminaliteten, der ligger 20 % over det billede, som den anden nævnte metode viser.

Endelig spiller det ind på statistikken anvendelighed, at der ikke gives oplysninger om de kriminelles erhvervsforhold. Arbejdsløshedsstatistikken omfatter udelukkende den registrerede arbejdsløshed og giver dermed heller ikke et billede af den faktiske arbejdsløshed, idet flere grupper hermed lades ude af betragtning som f. eks. personer uden fast bopæl, løsarbejdere, sæsonarbejdere, selvstændige, der pt. ikke arbejder som selvstændige, m. fl.

De af ovennævnte forhold afledede usikkerhedsmomenter i anvendelsen af statistisk materiale i forsøget på at opstille hypoteser om sammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet har medført, at der må tages forbehold omkring resultaterne af de undersøgelser, der dog alligevel er blevet gennemført.

Tendenser

På trods heraf har undersøgelserne vist nogle tendenser, som hovedsagelig har præget debatten i to retninger, hvor den ene taler for arbejdsløshedens indflydelse på kriminalitetsudviklingen, mens den anden forsøger at tilbagevise denne antagelse.

1. Mannheim-studiet

Studiet, der omfatter byen Mannheim med 300.000 indbyggere i tidsrummet 1971 (højkonjunktur) til 1976 (lavkonjunktur), forsøger at analysere udviklingen i selvmord, psykiske lidelser og især kriminalitet i forskellige befolkningsgrupper for dernæst at undersøge, om den økonomiske krise og herunder arbejdsløsheden øver en indflydelse herpå. Undersøgelsen giver ikke svar på, om der er en kausalsammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet.

Der kunne påvises en kontinuerlig stigning i den samlede kriminalitet fra 1971-76, hvis forløb ikke synes at være influeret af den økonomiske krise. Derimod viste der sig en tendens til omrokeringer indenfor de enkelte gerningsarter. Endvidere kunne det påvises, at arbejdsløse er stærkt overrepræsenteret blandt kriminelle, hvilket ledte til den antagelse, at kriminalitet og arbejdsløshed har samme årsager.

Konkluderende peger Mannheim-studiet på, at arbejdsløshed i sig selv spiller en rolle for de enkelte kriminalitetsgrupper, og at arbejdsløshed sammen med tidligere kriminalitet og køn influerer afgørende på den kriminelle handling.

2. G. Kaiser

Som exponent for denne retning står G. Kaiser (8), der senest har slået fast, at der inclusive alle usikkerheder består en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet, men at der ikke er grundlag for en generel påvisning af en monokausalsammenhæng.

Derimod antages det konkluderende, at der er tale om en multikausalsammenhæng, hvor det endnu er uafklaret, om udgangspunktet til afklaringen af, hvad der påvirker hvad, skal tages i arbejdsløshed eller i kriminalitet.

Ovenstående antagelser støttes helt eller delvist af flere andre, der dog drager deres slutninger på grundlag af empiriske undersøgelser (12, 5, 19).

3. K. Heinemann

I en undersøgelse foretaget af K. Heinemann (5) på baggrund af et materiale på 560 straffesager på unge er forsøgt afprøvet den hypotese, at ungdomskriminalitet er et heterogent fænomen, der ikke kan forklares ud fra en enkelt årsagsfaktor, men derimod må ses i sammenhæng med den kriminelles totale sociale og psykologiske situation.

Konkluderende udledes, at kun for en lille del af de kriminelle unge kunne arbejdsløsheden påvises som en teoretisk årsag til den kriminelle handling, at kun for en lille del af de arbejdsløse kunne arbejdsløsheden medføre en forøget kriminalitetstrussel, at såvel arbejdsløshed som kriminalitet fremstod som en konsekvens af dårlige socialiseringsbetingelser, og endelig at den individuelle faktor spillede ind, idet de samme kriminelle handlinger udløstes af forskellige motiver og årsager.

Undersøgelsen førte således ikke frem til en konklusion, der afklarede årsagssammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet, men fastslog, at der er en sammenhæng, og at arbejdsløshed ikke kan betragtes som en selvstændig årsagsfaktor.

4. Hans-Dieter Schwind

Sidst som exponent for denne retning skal nævnes et regionalstudie foretaget af H.-D. Schwind og N. Giesinger (19), hvor bl. a. kriminalitetstilfælde og arbejdsløshed undersøgtes i et afgrænset område, nemlig i byen Bochum i september 1975. Med forbehold omkring kriminalitets- og arbejdsløshedsstatistikken mener forfatterne at kunne påvise nogle tendenser. Det viste sig, at 27,6 % af alle mistænkte var arbejdsløse, hvilket var en yderst høj repræsentation i relation til det registrerede arbejdsløshedstal i Bochum på 5 % (0,5 % over landsgennemsnittet). Tallene blev endnu mere påfaldende ved at udskille den erhvervsdygtige aldersgruppe – de 15-64-årige –, idet de arbejdsløse her udgjorde 33,4 % af de kriminelle.

En yderligere udskillelse i aldersgrupper viste en særlig påfaldende høj frekvens for yngre (16-17 årige) og unge (18-20 årige), idet den sidstnævnte gruppe udgjorde 40 % af alle arbejdsløse kriminelle, og samtidig skrev sig for mere end 50 % af de kriminelle handlinger. Den førstnævnte gruppe kunne tilskrives ca. 30 % af de kriminelle handlinger.

Disse resultater understøttes af en lignende undersøgelse i Bayern (19)¹.

Man undersøgte ligeledes arten af kriminaliteten blandt de unge arbejdsløse og kunne her konstatere, at der var tale om svære tyverier og tyveri begået under skærpede omstændigheder, især indbrudstyverier.

¹) Undersøgelsen er foretaget af »Das Bayerische Landeskriminalamt« og beskrevet i en artikel i »Die Nürnberger Zeitung«, nr. 218, 24. 9. 1976 med titlen »Folge der zunehmenden Jugendarbeitslosigkeit: Kriminalität steigt — um drei Jahren fast 50 % Straftaten mehr«.

Endelig viste undersøgelsen en fordeling af kriminalitet på de enkelte bydele. Interesserede henvises her til regionalstudiet (19).

Som allerede nævnt viser undersøgelsen klare tendenser for en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet, hvorimod den ikke kaster lys over årsagssammenhængen.

Som et eksempel på en forklaringsmodel forsøges anvendt E. Durkheim og R. K. Mertons *anomieteori* (19)²). Heraf følger, at kriminalitet anses for at være en integreret del af ethvert samfund (sammenlign også D. Ausubel) (1), som først bliver til en anormal adfærd i det øjeblik, at handlingen (kriminaliteten) skifter karakter og hyppighedsgrad.

Begrebet *anomi*, der kan ligestilles med normløshed, betyder da et sammenbrud af samfundets hidtidige regler/normer, der sker i det øjeblik, hvor der indtræder en diskrepans mellem samfundets foreskrevne mål i form af status, materielle goder etc. og menneskets reelle mulighed for at nå disse mål. Denne tilstand kan medføre afvigende social adfærd, hvor individet gennem illegitime midler forsøger at genetablere eller at bevare den hidtidige sociale position.

Overført til arbejdsløshedsproblematikken betyder teorien, at den arbejdsløse forsøger at kompensere for sin tabte sociale status eller at bevare sin hidtidige levestandard gennem kriminalitet.

Forfatterne fremdrager dog modellen med stor skepsis og nøjes med at konkludere, at den tydelige sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet ikke må fejlfortolkes som et monokausalt årsags- og virkningsforhold.

Hovedpunkter til belysning

Til underbygning af opfattelsen, at der eksisterer en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet, fremdrager ovennævnte forfattere til belysning af emnet forhold, der kun adskiller sig ubetydeligt fra hinanden.

De forhold, der især trækkes frem, kan sammenfattes i 3 hovedpunkter, som er arbejdsløshedens a) psykologiske, b) økonomiske og c) beskæftigelsesmæssige konsekvenser.

For alle tre punkter gælder det, at konsekvenserne er afhængige af arbejdsløshedens hyppighed, omfang, materielle nød samt naturligtvis individuelle konditioner.

ad a) Arbejdsløshedens psykologiske konsekvenser kan konkretiseres i følelser som overflødighed, mistillid, forringet selvtillid og status, afmagt og frustration, hvilket kan komme til udtryk såvel gennem depressive som

²) Hans-Dieter Schwinds udlægning af teorien på grundlag af Durkheim, E.: *Die Regeln der soziologischen Methode*. Neu-Wied, 1961 samt Merton, R. K.: *Sozialstruktur und Anomie*, 1957: in Sack, F. und König, R.: *Kriminalsoziologie*. Frankfurt am Main, 1968.

aggressive reaktioner, i sidste instans i form af kriminelle handlinger over for omverdenen. Samtidig forstærkes de negative følelser i en diskriminerings- og stigmatiseringsproces affødt af omgivelsernes holdning til arbejdsløse.

ad b) På trods af at arbejdsløshed ikke medfører en umiddelbar økonomisk nød, som tilfældet var f. eks. under tredivernes krise, så medfører den en indtægtsnedgang og udgør dermed en trussel for den hidtidige sociale status og levestandard – dette forhold, præget af usikkerhed og manglende stabilitet kan søges løst/afhjulpet gennem kriminalitet.

ad c) Det tredje forhold, som fremhæves, er den indskrænkede fritid, som de unge arbejdsløse pludselig har til rådighed – denne er ofte præget af kedsomhed, tomhed og manglende initiativ til at foretage sig noget. Fritiden sammen med almindelige fritidsaktiviteter mister sin betydning i det øjeblik, den ikke stilles op i relation til arbejdstid og arbejde.

Meget betegnende er arbejdsløshed blevet betegnet som beskæftigelsesløshed virkende i sin dobbelthed såvel over for manglende arbejde som manglende indhold i fritiden. Konsekvensen heraf er en øget trussel for en kriminel udvikling enten individuelt eller i grupper.

Som det vil være fremgået af tidligere afsnit, fremhæves det, at arbejdsløsheden og dens konsekvenser, herunder kriminalitet, ikke må betragtes som et isoleret forhold, men skal ses som værende afhængig af socialisationsprocessen, sociale forhold, uddannelsesniveau m. v.

I. G. Steinhilper

Som den, der tydeligst har forsøgt at angribe problematikken fra en anden synsvinkel står G. Steinhilper (20) med hypotesen: *arbejdsløshed reducerer kriminalitet.*

Han argumenterer herfor ved at sige, at arbejdsløshed på lang sigt udløser en psykologisk præstations- og konformitetstvang, som medfører, at kriminalitet forhindres: den, der har arbejde, må tage sig i agt for ikke at miste det (gennem kriminalitet). Den, der er arbejdsløs og tidligere kriminel, må regne med, at det p. gr. a. den tidligere kriminalitet er vanskeligere at få arbejde under lavkonjunktur og må derfor sørge for at overholde loven.

En konsekvens af ovenstående er bl. a., at kriminalitet betinger arbejdsløshed, og at arbejdsløshed hermed bliver endnu et stigma i den kriminelle karriere.

Til underbyggelse af den opstillede hypotese forsøges en sammenstilling af arbejdsløsheds- og kriminalitetsstatistikken, idet der også i dette tilfælde tages forbehold omkring usikkerhedsmomenterne.

Sammenstillingen omfatter perioderne 1966/67, 1970 og 1974/75, og viser, at under recessionen i 1966/67 stiger såvel den registrerede arbejdsløshed som den kendte kriminalitet, hvilket også er tilfældet under recessionen i

1974/75. Men mens stigningen i arbejdsløshedsantallet er af eksplosionsagtig karakter, er det for kriminalitetens vedkommende en kontinuerlig stigning, der ikke forholdsvist adskiller sig fra de øvrige perioders. I 1970, hvor den laveste arbejdsløshedsquote ses, fortsætter kriminalitetsstigningen uændret. På grundlag af ovenstående konkluderes det, at en specifik sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet ikke kan bevises.

II. W. Opaschowski

En anden exponent for antagelsen, at kriminalitet aftager under arbejdsløshed, er W. Opaschowski (15). Han bygger sine antagelser på undersøgelsesresultater og erfaringer på grundlag af socialt arbejde med unge i såkaldte »streetwork« – projekter i München (15) og især i Duisburg – Hamborn (15).

Forfatterens udgangspunkt er en tilbagevisning af den gængse opfattelse, at unge, der i længere tid er arbejdsløse, lettere end andre bliver kriminelle, idet han mener, dette kun er udtryk for en forældet individualiserende holdning til arbejdsløshedsproblematikken. Han mener ikke, der kan findes belæg for denne opfattelse i recessionsperioder, hvor arbejdsløsheden er af et sådant omfang, at alle befolkningsgrupper står overfor denne trussel.

Ligeledes tilbagevises også generelle antagelser om, at stigningen i ungdomsarbejdsløshed uden videre medfører en forøget bandekriminalitet. Selvom undersøgelser har vist, at i recessionsperioder med massearbejdsløshed er ca. hvert andet medlem i ungdomsbander arbejdsløs, mener forfatteren, at dette er en logisk konsekvens alene p. gr. a. massearbejdsløsheden, men at det tillige skal ses som en følge af, at størstedelen af disse gruppers medlemmer tilhører de laveste samfundsgrupper såvel socialt, økonomisk som uddannelsesmæssigt.

Denne kendsgerning giver baggrund for at konstatere, at disse (kriminelle) grupper i særlig grad er truet af arbejdsløshed.

I München har der siden 1973 vist sig en kontinuerlig tilbagegang i ungdomskriminaliteten (15), især fra perioden 1974–75, hvor der samtidig skete en voldsom stigning i ungdomsarbejdsløsheden. Et eksempel herpå er rockerkriminaliteten med en tilbagegang på 40 %.

I Duisburg – Hamborn viser samme tendens sig, på grundlag af oplysninger fra retsvæsenet (ungdomsdomstolen), hvor recessionsperioderne 1967/68 samt 1974/75 viser et markant fald i sagsantal, mens der ses en kraftig stigning under højkonjunkturen i 1971/72.

»Økologisk solidaritet« og »social kontrol«

I den model, der søges opstillet til afklaring af ovenstående tendenser, anvendes »økologisk solidaritet« og »social kontrol« som de centrale begreber.

Til afklaring skal bydelen Duisburg i Hamborn nærmere beskrives. Det er et arbejderkvarter, opstået midt imellem 3 store industriområder. Be-

boerne er en homogen gruppe, og kvarterets boligstruktur er karakteriseret ved mange gamle boliger, der står næsten uændret siden krigen.

Forfatteren antager, at i tider med økonomisk krise og trussel om arbejdsløshed vokser familiens, naboskabets og boligkvarterets betydning ved, at sammenholdet i kvarteret og den sociale kontrol beboerne imellem forstærkes proportionalt med det pres af nød, der kommer udefra.

Den økologiske solidaritet kommer således konkret til udtryk gennem en stærkere samhørighedsfølelse i familien og blandt naboerne, identifikationsmuligheder med kvarterets beboere, en stabilisering af den sociale adfærd og en forøgelse af den sociale kontrol, loyalitets- og pligtfølelse inden for boligkvarteret.

Forfatteren konkluderer, at såfremt ovennævnte faktorer er tilstede, så kan der ikke slutes nogen sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet. Disse betingelsers tilstedeværelse betyder nemlig, at selv truede unge arbejdsløse i vid udstrækning er sikret mod kriminalitet og anden afvigende social adfærd, fordi deres sociale omverden hindrer, at en isolations- og fremmedgørelsesproces træder i funktion.

Den ovenfor nævnte forklaringsmodel er i overensstemmelse med socialarbejdernes iagttagelser og undersøgelser i området, hvoraf der hverken kunne konstateres en højere frekvens af begået kriminalitet eller en større tilbøjelighed til at begå kriminalitet i ovenfor omtalte periode. Tværtimod viste der sig et markant fald i ungdomskriminaliteten (jvf. tidligere oplysninger), hvilket socialarbejderne forklarede med en forøget solidaritetsfølelse og en forøgelse af den sociale kontrol både i familien og blandt beboerne, samt at beboerne i kvarteret som sådan rykkede tættere sammen på grund af et ydre pres, sammenholdt med boligkvarterets specifikke træk med en homogen sammensat befolkning samt en ikke-kriminalitetsfremmende boligstruktur.

Konklusion

Sammenfattende kan konkluderes, at det må anses for en almindelig accepteret kendsgerning, at der er en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet, hvorimod de eksisterende empiriske undersøgelser ikke giver grundlag for at fastslå, hvilken karakter sammenhængen er af og dermed ikke giver anledning til at slutte, at arbejdsløshed er årsag til kriminalitet.

Flere forfattere præciserer, at der ikke er tale om en monokausalsammenhæng, men at der er grundlag for at antage, at arbejdsløshed kun indgår som en kriminogen faktor i en multikausalsammenhæng, hvor tillige faktorer som socialisationsprocessen, uddannelsesniveau, sociale forhold bl. fl. a. spiller en afgørende rolle.

Ovenstående antagelse sammenholdt med det fremførte modsatte synspunkt, at arbejdsløshed reducerer kriminalitet gennem en disciplinerings-

og konformitetseffekt, behøver ikke nødvendigvis betragtes som to synsvinkler, der udelukker hinanden, idet de måske netop peger i retning af, at kausalsammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet er et uhyre kompliceret forhold, der er under indflydelse af flere forskellige faktorer af individuel, social, samfundsmæssig samt geografisk (regional) karakter, hvor de fremhævede undersøgelser hver især kun belyser en lille afgrænset del af problematikken.

Således leverer hverken W. Opaschowski eller G. Steinhilper materiale til en generalisering i retning af, at arbejdsløshed reducerer kriminalitet, idet deres undersøgelser omfatter et meget afgrænset område, og hvor der især for Duisburg-Hamborn-undersøgelsen gør sig helt specielle forhold gældende.

Derimod støtter deres antagelser snarere det synspunkt, som fremhæves bl. a. af G. Kaiser (8), at der er tale om et vekselvirkningsforhold mellem arbejdsløshed og kriminalitet, samt at dette forhold er afhængigt af flere andre faktorer. Det skal her bemærkes, at flere af de omtalte forfattere har påpeget, at det er nødvendigt at gennemføre regionalstudier, idet de ikke anser det for sandsynligt at kunne gennemskue problematikken alene gennem undersøgelser på landsplan (19, 21), hvor netop mange nuancer vil være i fare for at forsvinde.

Hvad angår G. Steinhilper's antagelser, må disse formentligt afgrænses til at omfatte alene førstegangskriminelle, idet det på grundlag af flere undersøgelser modsætningsvist har kunnet udledes, at tidligere kriminelle/ prøveløsladte har ringere erhvervschancer end den øvrige befolkning, hvilket skal ses i den stigmatiseringsproces, der sætter i gang omkring denne gruppe, hvor den enkelte fastholdes i en kriminel rolle med øget trussel om arbejdsløshed, – en udviklingstendens der yderligere skærpes under krise med voksende arbejdsløshed.

Er konklusionen herefter, at der eksisterer en sammenhæng mellem arbejdsløshed og kriminalitet i et gensidigt vekselvirkningsforhold, samt at arbejdsløshed formentligt kun kan fastslås som kriminogen faktor i et samspil med andre kriminalitetsudløsende faktorer, er det dernæst interessant at se nærmere på de tendenser – på trods af alle kriminalstatistiske usikkerheder – der tydeligt viser en forskydning inden for de enkelte gerningsarter (19, 6, 3).

Således fremhæves det af H. Herold (6), at kriminaliteten som sådan ikke er steget forholdsvis inden for den omtalte periode, men at der kan påpeges tydelige tendentielle ændringer de enkelte gerningsarter imellem, idet udviklingen går i retning af en mere og mere brutal kriminalitet med anvendelse af hårdere midler end tidligere, ligesom det fremhæves, at der sker en stigning i gruppe- og bandekriminalitet.

Denne holdning støttes af praktikere, hvor bl. a. såvel hovedkommissæren inden for kriminalpolitiet som lederen af socialforvaltningens ungdoms-

afdeling³⁾) i Freiburg gennem deres konkrete arbejde har kunnet konstatere en lignende udvikling, og hvor forekomsten af slagvåben bliver mere og mere almindelig.

Det spørgsmål, der relevant rejser sig nu, er om de undersøgelser, der er gennemført m. h. p. at belyse og opstille hypoteser om forholdet mellem arbejdsløshed og kriminalitet, er et anvendeligt grundlag for at opstille forslag til, hvorledes der kan gribes ind dels øjeblikkeligt, dels præventivt over for den kriminalitetsudvikling, der finder sted under arbejdsløshed.

Under henvisning til, at det tidligere i denne artikel er præciseret, at det endnu ikke er lykkedes at klarlægge kausalsammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet, må de eksisterende undersøgelser vurderes som værende af begrænset værdi, idet der ikke via disse kan peges på det, som må være udgangspunktet i en handlingsplan, nemlig årsagssammenhængen i problemet.

Det vil her være nærliggende at spørge om, hvorfor alle undersøgelserne leder frem til usikre resultater og slutter med de samme ubesvarede spørgsmål. For mig at se hænger det sammen med, at undersøgelserne er karakteriseret ved, at ingen af dem er gennemført på grundlag af forudgående videnskabsteoretiske overvejelser omkring det opstillede kausalitetsforhold. Konsekvenserne heraf er, at man står med manglende objektive kriterier til afgørelse af, hvilket af de fremførte synspunkter der kan anses for det rigtige samt, som en logisk konsekvens heraf, vanskeliggør opstillingen af en relevant handlingsplan, hvor udgangspunktet tages i årsagsforholdet.

Såfremt ovenstående antagelse er korrekt, følger det heraf, at undersøgelsesresultaterne ikke kan anvendes til en indgriben i problematikken på præventivt niveau, men derimod kun lede til en indgriben af formildende og afbødende karakter på et behandlende niveau overfor den kriminalitet, der er opstået. En sådan indsats må finde sted inden for geografisk afgrænsede områder, idet problematikken påviste afhængighed af ikke præcist afklarede faktorer netop vil umuliggøre en generel indsats.

Sammenfattende om undersøgelsesernes anvendelighed kan derfor slutes, at det er nødvendigt at opstille en videnskabelig metode til afklaring af kausalitetsproblematikken, såfremt målet er at nå frem til kriminalpræventive arbejdsmetoder i relation til arbejdsløshed.

Sluttelig skal spørgsmålet omkring de anførte hypotesers kulturafhængighed diskuteres.

Der kan naturligvis ikke drages direkte paralleller fra vesttyske til danske forhold i relation til sammenhængen mellem arbejdsløshed og kriminalitet af flere forskellige årsager. Der må tages forbehold omkring geografiske,

³⁾ Hovedkriminalkommissær Sillmann, Politigården i Freiburg, og ledende socialrådgiver A. Dietmann, Ungdomsafdelingen på social- og sundhedsforvaltningen i Freiburg, i interviews (foretaget af forf. i august 1979).

sociale og kulturelle forskelle samt tillige omkring det forhold, at arbejdsløsheden og dermed ungdomsarbejdsløsheden antager et betydeligt større omfang forholdsmæssigt i Danmark end i Vesttyskland og dermed spiller en dominerende rolle i den daglige politiske debat her, som ikke kan siges at være tilfældet i Vesttyskland i samme grad⁴).

Endelig sås der i løbet af sommerhalvåret 1979 et fald i ungdomsarbejdsløsheden i Vesttyskland, hvilket er en tendens, der forventes at ville fortsætte, og hvilket dermed har sænket interessen for området noget. Samtidig hermed kan dog ikke ses bort fra langtidsarbejdsløshedsproblematikken, som såvel i Vesttyskland som i Danmark må betragtes som en stigende trussel, især i relation til ungdomsarbejdsløshed.

Udover dette forhold kan der på grundlag af de fremførte hypoteser rejses flere problemstillinger, som kan indgå generelt i debatten herhjemme.

Et forhold at fremdrage er konstateringen inden for forskellige faggrupper af, at der sker en tydelig omrokering inden for de enkelte gerningsarter, og at dette betyder en stigning i en mere voldsom form for kriminalitet samt endvidere, at der ses en stigende tendens til gruppe- og bandekriminalitet. Er det, at kriminaliteten tilsyneladende skifter karakter, en udvikling, der er karakteristisk i krisetider med arbejdsløshed i de kapitalistiske lande?

Et andet forhold at nævne er betragtningerne omkring unge arbejdsløse fritid og den omtalte »beskæftigelsesløshed«. Den hypotese, at fritiden kun har værdi i relation til et reelt arbejde, kunne rejse nogle spørgsmål i tilknytning til de igangværende bestræbelser på beskæftigelsesfremmende foranstaltninger for unge og resultaterne heraf. Fritidsproblemet er akut og truende over for en meget stor gruppe unge, og nødvendigheden af en hurtig løsning skærpes p. gr. a., at truslen vokser i takt med længden af arbejdsløshedsperioden.

Et tredje og sidste forhold, der skal nævnes her, er resultaterne af og iagttagelserne omkring Duisburg-Hamborn-undersøgelsen, hvor diskussionen omkring økologisk solidaritet og social kontrol kan være væsentlige elementer at medinddrage i debatten om f. eks. samfundsarbejde, kriminalpræventivt arbejde og byplanlægning.

Inger M. Hjerrild

⁴) Til belysning blev arbejdsløshedsprocenten i Vesttyskland i juli 1979 opgjort til 3,5 %, mens den i samme periode i Danmark blev opgjort til 5 %. Jfr. »Süddeutsche Zeitung«, 3. august 1979 samt »Nyt fra Danmarks Statistik: Arbejdsløsheden juli 1979«, nr. 189, udsendt september 1979.

Der kan ligeledes registreres et fald i ungdomsarbejdsløsheden i Danmark i perioden januar—juni 1979, hvorefter der i juli—august sker en stigning igen. Arbejdsløshedsstatistik, månedlig registreret ledighed, Statistiks-service fra Danmarks Statistik, månederne januar til august 1979.

LITTERATUR

1. Ausubel, David P.: Jugendalter. Fakten. Probleme. Theorie. München 1968.
2. Becker, W.: Jugendarbeitslosigkeit — Ursache von Jugendkriminalität? in »Medizinische Klinik«, 1978, p. 843—846.
3. Dörmann, Uwe: Sozialer Wandel und Jugendkriminalität in der Bundesrepublik Deutschland. In »Kriminalistik«, Heft 2, 1977, p. 49—56.
4. Geerds, Friedrich: Besonders kriminalträchtige Situation, in »Wirtschaftswoche«, nr. 8, 20. 2. 1978.
5. Heinemann, Klaus: Arbeitslose Jugendliche. Ursachen und individuelle Bewältigung eines sozialen Problems. Eine empirische Untersuchung. Darmstadt und Neuwied, 1978.
6. Herold, Horst: Ist die Kriminalitätsentwicklung- und damit die Sicherheitslage verlässlich zu beurteilen? in »Kriminalistik«, Heft 8, 1976, p. 337—345.
7. Hirsch, Burghard: Neue Wege gegen Jugendkriminalität. In »Deutsche Polizei«, 2. Februar 1979, p. 9—10.
8. Kaiser, Günther: Jugendkriminalität. Rechtsbrüche, Rechtsbrecher und Opfer-situationen in Jugendalter. Weinheim und Basel, 1978.
9. Kappeler, Manfred: Isolierung und Kriminalisierung oder Unterstützung positiver Erfahrungsmöglichkeiten? in Petzold, Hans Joachim: Jugend ohne Berufsperspektive — Berufsbildungsreform, Schulmisere, Jugendarbeitslosigkeit. Weinheim und Basel, 1976, p. 157—176.
10. Kluge, K.-J., G. Warter und G. Wrokel: Um Hoffnung ärmer. Arbeitslose, Entlassungsschüler und Jugendhilfe. Rheinstetten, 1977, p. 59—69.
11. Kreutz, H., R. Landwehr und U. Wuggenig: Empirische Sozialarbeitsforschung. Sozialwissenschaftliche Grundlagen für die Praxis des Sozialarbeiters und Sozialpädagogen. Rheinstetten, 1978, p. 24—58.
12. Martens, Ulrich: Wirtschaftliche Krise, Arbeitslosigkeit und Kriminalitätsbe-wegung. Wiesbaden, 1978.
13. von Mayr, Georg: Statistik der gerichtlichen Polizei in Königreich Bayern München, 1867.
14. Nissen, Bernhard: Beruf, Freizeit und Jugendkriminalität. Hamburg, 1972, p. 85—98.
15. Opaschowski, Horst W.: Analysen — Soziale Arbeit mit arbeitslosen Jugend-lichen. Streetwork und Aktionsforschung. Budrich, 1976, p. 82—90.
16. Rager, Ludwig: Jugendarbeitslosigkeit und Kriminalität. In »Die Neue Polizei«. 1977. 31. Jahrgang, p. 43—45.
17. Rager, Ludwig: Jugendarbeitslosigkeit und Kriminalität in Bayern. In »Arbeit und Soziales«. 4/1977, p. 7—14.
18. Rupprecht, R.: Arbeitslosigkeit und Kriminalität. In »Die Polizei«. 68. Jahr-gang, 1977, p. 345—348.
19. Schwind, H.-D., R. Weiss und W. Ahlborn: Empirische Kriminalgeographie. Eine Studie am Beispiel von Bochum. Kriminalitätsanfall und Arbeitslosig-keit. Wiesbaden, 1978, p. 282—291.
20. Steinhilper, G.: Arbeitslosigkeit und Kriminalität. In »Kriminalistik«, Heft 9, 1976, p. 385—389.
21. Wachter, A.: Arbeitslos und aggressiv? In »Soziale Welt«, 1977, 28, p. 364—481.